

איש הבלדה

מאת ש"י פנואלי

מחוז מנוחתו של שרניחובסקי חיתה אנגם, האידייליה. בה הונח לו מכל פלי-תנותיו ובה קורא ודור לנפשו. גם בתישור קי הצירה שם באור העומד הטוב. אך הער-כים שהולכותו אל זו המנוחה והגולה היו הבלדות שלו. בהן התכשרה נפשו למע-בד הזה מן המאנוס הלוחם לשינוי ערכין אל השלמה האפית האידילית. הבלדה, שראשיתה שיר סיפור מחול, קלטה שם במכורתה הצפופית, יסודות שונים, ליריים, אפיים, דראמאטיים, והיתה לשירה אינטי-סיבית הממוגת ניגודים בצמצום, בריכוז וברימות. שרניחובסקי היה חוזר כל ימיו אל הבלדה, כשם שהיה נמשך אל האידילית. כנראה היתה זו צורך לנפשו, כי היא היתה המחשקת יית אישיותו ומחברתה לאהודת יודרת. אותו קסם שיר גוי וביי — כפי שהוא מעיד על עצמו בכלילה סטוניסות — לשמש — רווח היתה טובבת ומחזרת על כל רד-ות העולם. קראה לו ה"קלולה" הצפופית ומשכחו האפוס היחני הרוזמי, "גלגלשי" המזרחי ו"היאותה" המערבית. אך על ראשו רשמה כנפו של גאון ישראל. לא כנף שבר-רה וחודה לסילוק שכונה, אלא כנף אריה של גשר זעג עוגות אל אדירות בשמים. גסש זו, שאנבה והרבתה לכסוף ולהתאוות ולחמוד מכל אשר נגלה לעיניה בפי אדם ובענועי מיתום וקסם שירה — הוצרכה כל הימים לצורה שירית פריכה, ממוגת, הקלטה את הניגודים ומלכותם כבצבת, המקרבת את המרהקים ומקפלתם במיסת-ארץ קסנת, ואת הצורה הזו יימנה לו הב-לדה, שקסמים לה למזג ליריקה עם אפיקה, שראגיות ומיסתורין ומכחך עציאות, קסמי מרחקים זרים עם הינקודה היחודית — שבו, מרחקי זמנים אפיים עם חוה ורפוי עתי-ותה.

שירתו, המדברת אליה בלשון "ראי אדמה" ריבו במעורר, והוא מפנקת ומסלסלה וחבקה, נוגע ואין נוגע בה, היקרה מכל ארשות ארץ. והיה זה יסוד המחול שבבלדה היה זו, ראשו הכפירי והילוי כאחד, הגישא באין גא ומפיק תום של ילדות — נצח רבת אומן ובשחך חסד; קדושתו המסתלסלות בחן ובמשובת — נעורים ויהו עם זה מאפי-רות — מכסיפות נוגות ומשלימות עם הר-קות החיים הידועות לרוסא שבמשורר ואשר אין מהן מגוס; עיניו המתערפלות בתיקף אותו שגיון — השירה ומחלך עליהן כובד הרהורים והמתנגצות צעירות וסלולות בהי-ניה לו משרעפיו ההווים; דבריו המקפצים מענין אל ענין בקלות ובין ענין לענין גאחזים רמזים והדים בני מעמקים; השקפר תיו ודעותיו הגיתנות חקה לפלגות שונות בישראל לספתו אל שונותיהן, והולם למע-שה מצוי הוא תמיד בין הבונים באמת ובין הצודקים באמת, בין העומ, ל והגר-דרים והמחזיקים בנשק והעומדים "במשפ-רת" וביקיבוץ העולה על הקרקע; והפרי-מיטיב הטבוע בו כסכע והגטיה שבו אל המדעים ושירוד חרש של מערכות חיים; ואתבת החופש שבו והסתייגות רמדת בסיגים של חומרות קצב ומשקל — כל אלה הגפיות השונות והגיגות המרובים שנתאחדו בו באיש שרניחובסקי הציגוהו כבלדה חיה, לירית אפית, רגוזה שלוחה דרמטית ומשלימה, מתרעה ומצדיקה דין, דינאמית וחותרת כפוסיקה וסטאטיה כמוד-שבה ששוקעה במלאכין וממשיכה תמותה מאלית.

פרובות דרכיו של אדם אל נצחונו מתנג-חן קצמו, דרכיו של שרניחובסקי מסר-פנות בבלדה שלו. בה נתגשו כל ימיו, כוחותיו הרבים ונפיותיו השונות. הבלדה חיתה לו כור, שבו התכו הערכים תישורו מסיגיהם והכשרו להורר ולחיות אידיאליים. רבת ענין הוא דרך זו של ערכי שרני-חובסקי בעברם משירתו הלירית אל הבלדה.

חיה הוא ענמו, שרניחובסקי תיש ומשורר, ביחוד כפי שנתגלה בשנות חייו והתארגנות. מין בלדה חיה חילופי היה כבמחול, קפיצי ובמיש, כאלו ברית החוה-ל עם האדמה גנו הנישמת אותו תת

אִישׁ הַבְּלָדָה

(109 מספוד א')

ובְּכַבּוּד בְּאֵ-הַלֵּךְ בְּסִקּוֹם הַקְּדוּשָׁה.
עַל גַּל ר' וִיִּסְקִינֵי וִיִּסְסוֹן זָרִים בְּגִזְזוֹן
קִרְאָשׁ.

אִישׁ יֵשׁ, עוֹד יֵשׁ, קִרְבָּנוּ בְּעֵינַיִם.
בְּמִסְתָּם
לֹא מִשֵּׁי מִפְּנֵי שְׁאֵר־דָּוִס וְלִבְ-קָם.

לא דעות השקפות של המשורר שונות כּאן, שהרי גם בשירים מאוחרים הוסיף המשורר לשיד את שירי מלחמתו בקברים וברקב המסורת. אלא שיען הבלדה שלו, כל אימת שנפלה על התולדה העברית היה כוחה המסורתי, המסורתי בעצמו מכל פניה "אידיאלוגית", מעלה את הניצוצות וה"זיכרון" את האדם ומרכיבן ראש בכבוד ומרים ראש בבאון. כי לא רק בבלדות אחרונות שנכתבו בשנות שואה וחורבן היהדות התחצמות העמיתים למסורת, שר שירי יחובבסקי שירח ריהביליטציה לקדושה וה"סורתית" אלא גם בבלדות קודמות ובכל שנות יצירתו היתה הבלדה מזה ומשגיכה ומרוממת את אשר השפיל השיר הלוחם. בבלדה "העמיתים", שנכתבה בשנת 1925, עלה אחד מליו כדש אשר לו הכוח לחקן פגם צלילו של אדם ועולם, והוד לו וידעה לו בבואו יחידי בלילה וסתיו לגל ולקדש שם שמים, ובי"הפסל", זה השיר היחני" שלו שהיה לבלדה, שוב אין המשורר חומד "אל נער, נארה, רענן, כליליופני, שהערי" דהו בשירו "לנוכה פסל אפולו", כי שם הפסל היחני עצמו, באשר אדם ואמן הוא, חולם על פני אלוחים "עוד יותר מהודים, יותר אלהיים"... ובבלדה "המלך" מרכיב המשורר ראשו בכבוד כנגד שמואל הנביא, לאחר שנלחם שירו בו ובנביאים אחרים בשם חזון "נביא השקר", ושאל עצמו, באותה בלדה, נעשה ישה ביהוד בשעה שהוא עצמו נעשה נביא, מלך מתבא בע"ס, הבא בסוד הודוד הנבוא...

כי המשורר עצמו היה בו בבלדה שלו בסוד הודוד הנבוא של השירה, הודוד גמור מכל חשבון ומכל בקורת אדישת ומכל סכך נימודים, והנני מתעלה לו בר בודחו גם מן הקדושה וגם מן המסורת וגם מלפני הקברים צמת וחרכין לו ראש בכבוד והרים לו... באון אישיותית

בחישהרם שם ובהישגבם בשירו יפגיה
לי אין לבו של המשורר הולך אתר קדוש
השם ומקדושים:

שינני שח כי אביל כף לקבחה ובכך...
עת ראשף נסז של סקיר ולא ירא
זרים כף ו

והנה בבלדה "בתו היפה של הרבי" היתה בת-ישראל המקדשת את השם לדמות היודית. איה, נאודת, ולבו של המשורר קשור בנ"ש שה באודת, כשם שגם אודת היפה בבלדה אחרת, "בת הרבי", ש"שירי אטלס לה, אטלס כתפיה, לה גבחהקסיפה מקסיפת-השחור, ופנינים שיניה פחרזות של אור" ובעיניה שוחק האור, קדשה את השם בהוד, בעון והיתה לתפארת-אדם ולגיבורה של בלדה. ובשיר "נסע זר את לעמך" מתנה המשורר באוני בת-שירתו: "זאת תן שנת מנהגיהם ולהרפה נתת כל מסורת קדושים... — יען את, את העביב, והם רקב בור, יען הם באשת קבר, ואת ששון אוד"... והנה נחעוררה הבלדה של ספרניחובבסקי ופקה את הקברים והבורות, ואך נענה בום הבלדה ושוב אין בקברים הללו לא רקב ולא באשה. בבלדה "שני הקברים" (מי"בל דות חרמיוא") היו קדושי המסורת לוד. שם קבורים "צבי ישראל — מתרים וד" ויסקינו וימפן, שמה את גייתו של מתרים פירי המלך.

ותנאי תקנה ר' ויסקון, תנאי
ראשון ונב:

קבוא שנתו יקנרוהו — עקד מל
קטוד.

ובְּכַבּוּד בְּאֵ-הַלֵּךְ בְּסִקּוֹם הַקְּדוּשָׁה.
עַל קְבֵר פְּתָרִים שֵׁם יָצַר.

קְדִין קִרְאָשׁ.
קְדִין רֵאשׁוּ קִינֵד קְבֹדָה שֵׁל מִתְּנָה.
קְבֹד מִשׁוּ מִתְּנָה, וְקְבֹד מִלָּה
שְׁתָּה.